

ЖИВОРАД БОКИЋ

Сећање на ратног друга др Димитрија Питовића

Рођен је 23. децембра 1909. године у Солуну, од оца Михаила, професора и мајке Анастасије, рођене Деда. Основну школу и гимназију (IV мушка) завршио је у Београду са одличним успехом. Током школовања у гимназији Питовић се одликовао зрелим писменим саставима и добрим познавањем хемије и физике које је много волео. Још као ђак гимназије, и упоредо са овом, редовно је похађао и часове у музичкој школи, показујући много дара и на пољу музике. Пријатељи су му саветовали да се посвети музици. У гимназији и на студијама Димитрије Питовић је био активан у разним школским организацијама. Залагао се за свесловенско братство омладине па је као такав био упућен на конгрес који је ова омладина организовала у Прагу.

После завршене гимназије озбиљно се носио мишљу да студира чисту филозофију, вероватно под утицајем старијих сестара Оливере и Милене које су студирале филозофију. Жеља да помаже људима одвела га је на медицину. Уписао се на Медицински факултет у Београду и све испите је на време положио. Као студент Медицинског факултета истиче се радом у Удружењу медицинара чија је активност у борби за напредне идеје била у то време добро позната. Поред бројних и обавезних предмета на факултету и пуне ангажованости у ваннаставним активностима, овај амбициозни и енергични студент показује велики интерес за науку и доста времена проводи на институту за радијум код професора др Јовановића. Стручни часопис његовог факултета „Медицински преглед“ објавио је 1933. године неке његове радове на овом пољу међу којима и веома запажену и од Универзитета награђену студију „Ауто-хисторадиографија са сложеним радиоактивним телима.“

У лето 1931. године, о свом трошку и уз помоћ брата и сестара, путује у Париз, у посету Институту г-ђе Кири, како би своја знања и на овом пољу што више продубио.

Три године касније, као студент треће године Медицинског факултета, опет са веома скромним материјалним средствима, путује на теретном броду на Блиски исток у друштву свог пријатеља др Кур-

та Левиа. Посетио је Египат, Сирију и Палестину и проучавао начин лечења трахоме која је то време била, нарочито, распрострањена у области Каира. У земљу се враћа са новим искуствима и сазнањима, са новом одлучношћу да свој хумани позив што боље усаврши.

Медицински факултет је завршио 1935. године и то као питомац ново основаног института Војне болнице у Београду, па је као млад лекар упућен на рад у Скопље, у тамошњи војни гарнизон. Постављен је за лекара Шестог коњичког пука, а убрзо и за управника Амбу-

ДР ДИМИТРИЈЕ ПИТОВИЋ

ланте великог војног логора са неколико пуковских јединица. Тих година је у Македонији па и у тамошњим војним јединицама харала маларија што је утицало на младог лекара да својски прионе на посао још од првог дана. Врло брзо су запажени његови квалитети човека и лекара, те су га војници прихватили и веома заволели. Било је читавих месеци, посебно оних летњих, када су људи масовно падали од маларије. Тада Др Димитрије Питовић није знао за одмор.

Био је неочењен па је све слободно време проводио у касарнама. У свако доба дана и ноћи притицао је у помоћ оболелим војницима.

У то време радио сам на административним пословима у штабу Двадесетпрвог пешадијског пука чији је лекар, такође, био Др Димитрије Питовић. Тада сам запазио да он све чешће и писмено пријављује неке старешине јединица који су своје војнике кажњавали батинама и шамарима. Све такве случајеве он је пријављивао командама пукова и тражио да се кривци казне. Многи војници устручавали су се да му се због тога пожале, али је Питовић уочавао последице батина на телима војника и све чинио да се то онемогући. Било је случајева када је своје пријаве упућивао и најодговорнијим руководиоцима, заобилазећи оне који нису били спремни да спрече физичко кажњавање људи. Многим старешинама овакво држање младог лекара није било по вољи. Једном приликом када сам свом команданту пука предочио једну од Питовићевих пријава овај је то гласно прокоментарисао: „Чини ми се, овај наш доктор је добро прикривен комунац, јер упорно плаче над судбином ових сељачких репоња.“ (Многи официри звали су војнике репоњама — пр. З. Б.).

При првом сусрету, ја сам Питовића на ово упозорио. Насмејао се и мирно рекао: „Па ово је тамница људи, зар не?“ Том приликом смо дуго ћаскали. Доктор ми је причао како је дан раније дошло до праве правцате узбуне у редовима официра када је војник — кочијаш Двадесетпрвог пешадијског пука, прост и неписмен човек, дуж целог Скопља гонио кола за превоз меса са кланице, а која је неко у касарни уочи Првог маја обојио у црвено. Кочијаш ово није ни запазио све док га на улици града није пресрео један од виших официра. Доктор се овоме од срца смејао, а онда смо подуго нагађали ко би то могао из нашег пука учинити. Интимно сам веровао да је у овај случај и сам он, Питовић умешан, али му ово нисам хтео рећи. По његовом држању, по упорној борби за права човека веровао сам још тада да је био комуниста.

Упркос све чешћим и тежим сукобима са војним старешинама због шиканирања војника остајао је доследан свом хуманом позиву, због чега је међу официрима био нека врста беле врране. Војници и подофицири су га све више ценили и од њега очекивали помоћ коју је он и даље пружао колико је могао.

Негде пред рат, крајем 1940. године, др Димитрије Питовић се веома тешко сукобио са једним од виших официра који је претукао војника у свом војном логору. После овог сукоба штаб дивизије „подхитно“ га је уклонио из скопског гарнизона и поставио за лекара Двадесетдругог пешадијског пука са седиштем у Куманову. Растали смо се са њим тешка срца; војници су његов одлазак искрено ожалели.

Нашавши се у новој средини, у Куманову, убрзо је са својим пуком упућен на положај, на југословенско — бугарску границу. Рат га је затекао на Страцину, на главном удару фашистичких освајача. Преживели војници из његовог новог пука причали су ми, како је и тамо био ретко добар човек и храбар борац. У часовима пронасти бивше Југословенске војске др Димитрије Питовић није изгубио гла-

ву. Није се хтео предати далеко надмоћнијим немачким снагама. Када су многе старешине безглаво напустиле своје јединице, Питовић је окупио око себе читав батаљон преживелих војника. Он их је вешто провео кроз немачко — бугарске положаје, користећи мрак и непроходан терен и тако спасао заробљавања. За њим је пошло преко три стотине војника и подофицира. Саветовао их је како да се пробију до својих кућа, да склоне што више оружја и муниције што ће поробљеној земљи ускоро требати. Са некима се пробио до Београда и једно време скривао од окупатора у свом стану недалеко од трга „Славија”.

Када су нацисти завели свој ред у окупираном Београду, отпочели су потрагу за лекарима које су желели користити у својим болницама. Како данас прича професорка Милена Питовић, једина жива сестра његова, Димитрије је својима саопштио да ни мртав неће радити за фашисте. Одлучио је да хитно напусти Београд, да оде у неко забачено село и тамо помаже свом народу. Уз помоћ свог пријатеља др Павла Вукасовића хитно је примљен у чланство Београдске здравствене задруге па је као њен члан упућен на рад у село Горња Топлица недалеко од Љига. Овакво решење га је веома обрадовало.

У Горњој Топлици, где га је народ брзо и пријатељски прихватио, одмах се повезује са организацијом КПЈ у Љигу којом је тада руководио Сретен Читаковић, а који о томе каже:

„Питовић је одмах био спреман на све задатке, да помогне свим својим снагама. Давали смо му разне задатке, држали га на својој партијској вези и ако још није био члан КПЈ, редовно му слали разни материјал, баш као и другим члановима Партије. Из своје амбуланте он је врло често излазио на слободну територију и пружао помоћ колубарским партизанима. Све чешће услуге које је партизанима чинио нису остале дуго незапажене од стране окупаторске власти, па му је запретила опасност хапшења. Тражио је да га што скорије упутимо у Ваљевски партизански одред, али смо га ми задржавали, јер нам је тада у селу био од веће користи. Тек првих дана августа 1941. године, др Димитрија Питовића смо повукли у Колубарску партизанску чету. Тамо је убрзо примљен у чланство КПЈ.”

А баш тих августовских дана, како данас прича његова сестра Милена, из Горње Топлице и Љига, у њихов стан у Београду почели су све чешће пристизати у сеоско одело обучени људи, са порукама Питовића брату и сестрама да прикупљају новац и набаве што више санитетског материјала и лекова, које су ови курири носили у ваљевски крај. Овај канал подуго је добро функционисао, а Питовићи су у Београду акцију проширили мобилишући своје пријатеље и симпатизере народнослободилачког покрета. Успели су да набаве и у Ваљевски НОП одред отпреме велике количине материјала, ширећи у исто време по Београду вести које су им из одреда редовно пристизале.

Половином августа, непосредно по доласку у одред, др Питовић се нашао у селу Мушићу првој партизанској болници овог краја. Пре-

узео је бригу о првим рањеним устаницима о којима се пре њега бринуо др Миодраг Јовановић, зубни лекар из Ваљева.

Крајем августа др Димитрије Питовић је упућен у околину Крупња ради организовања санитета. Припреме за ово убрзано су вршене јер се очекивала борба за ослобођење Крупња. По доласку у Рађевину одмах је прегао на посао. Радио је не само на организовању санитета, већ и на организовању НОО по околним селима и пропагирао нашу борбу. У ослобођеном Крупњу, 4. септембра 1941. године, формирао је партизанску болницу у згради бившег Среског начелства, која је убрзо, по одлуци НОО била смештена у згради Основне школе. Ова болница била је врло добро опремљена и снабдевена великим количинама лекова који су заплењени од Немаца. У исто време организовани су и врло добро радили курсеви за обуку санитарског кадра.

Убрзо др Димитрије Питовић је из Крупња враћен у околину Ваљева које су партизани тада држали у опсади. Са собом је понео нешто материјала и лекова, а затим је у селу Доњој Буковици, у близини положаја, организовао прихватну амбуланту за помоћ рањеницима. И овде је организовао обуку помоћног особља које му је у раду помагало.

Ова амбуланта је из Доње Буковице коју су Немци свакодневно артиљеријом тукли, пресељена на сигурније место у Осладић, недалеко од среског места Ваљевске Каменице. Из Осладића је премештена у село Стапар, поред саме Каменице, где је убрзо прерасла у праву партизанску болницу са око 40 болесничких лежаја. Ова болница је имала посебне просторије за амбуланту, болницу, па чак и хируршко одељење. Организовани су разни курсеви које су похађали омладинци и омладинке, а у болници је поред партизана лечен и народ околних села. Мештани Стапара и околине су ову болницу својом сматрали и свесрдно су је помогли. И овде је др Димитрије Питовић неуморан на послу. Он се са народом овог краја толико саживео да су га људи на све стране позивали. Одлазио је и помоћ указивао и у најзабаченијим засецима. Народ га је звао „Наш доктор“. Стизао је на све стране. Одмора такорећи није било. Добро организован политички рад у болници проширио је и на село, неуморно је говорио, просвећивао народ. Организовао је широку акцију прикупљања завојног материјала који је био све потребнији. Већ употребљени завоји поново су прокувавани у врелој води и у стерилизоване добоше слагани.

Борбена ситуација је захтевала да се болница из Стапара пресели на безбедније место, па је пребачен у село Остружањ, недалеко од Осечине. Услед надирања Немаца од Лознице према Ваљеву болница је убрзо пресељена у село Поћуту — Ребељ, где су се нашли и рањеници из Крупња и Пецке. Тада је један број ових рањеника лечен и у селу Горња Оровица, затим у Драгодолу, крај старог рудника Тисовик, а било их је и у Вујниовачи испод саме планине Медведник.

Села овог планинског горја пасивна су и знатно сиромашнија од оних која смо напустили, те су и услови за рад болнице отежани.

Народ и овде од себе одваја и помаже својој војсци. Оскудицу у храни и другим потребама прате бројне недаће с којима се, пре свега др Димитрије Питовић мора борити. Рањених и промрзлих бораца је све више. Расути су по селима и удаљеним засеоцима, смештени код наших пријатеља ради чувања и неге. Др Димитрије Питовић их редовно обилази, испира и преврћа ране. Чини ово, пре свега по ноћи, како базе рањеника не би открио, јер четници упорно трагају за рањеницима и људе убијају. Кратковид је и веома тешко се креће по ноћи, по беспућу и снегу који упорно веје. И сам је преморен од напора, али се на ово никада није жалио. И онда када се борци како тако одмарају, он је у покрету, он неуморно ради. Када му се пружи прилика да прилегне, да се бар мало одмори, он разговара са сељацима, који се око њега редовно окупљају. Дуге зимске вечери и ноћи у раду проводи, говори, саветује, помаже људима. Уме он то са овим људима, разговор спонтано и ненаметљиво потече, а онда се претвара у читава предавања, у мали политички збор са кога слушаоци задовољни одлазе. Следећег дана, око њега се поново окупљају, хоће да слушају свог доктора. Мештани су навикли на њега, с њим су се потпуно спријатељили, зову га на све стране, помоћ за болесне траже. Тако је једини лекар, не само ваљевских партизана, већ и читавог сиромашног горја око Ваљева, свима је стизао да пружи помоћ.

Крајем јануара 1942. године, са једног од ноћних похода, обиласка рањених бораца, доктор Питовић се узнемирен и веома тужан вратио. Четници су открили базе рањеника недавно расформиране партизанске болнице у Вујиновачи и Ребељу и све рањенике побили. Овај злочин је свима тешко пао, а Питовић је то понајтеже доживео.

Уз само мало стручне неге и лечења, многи од ових људи брзо би поново стали у строј у борби за слободу — резоновао је гласно видно узбуђен.

Четници су се упорно вукли за нама попут гладних хијена. Поубијали су бројне сиромашне и поштене сељаке, људе који су давали уточиште рањеним борцима. Били су то дани невиђених страдања, надљудских напора бораца и народа овог краја.

Поново смо у колони по један која се муком пробија напред, кроз снег који до појаса досеже. Напред прте они понајснажнији, међу којима је често и др Димитрије Питовић. Људи на челу сваки час се смењују, уморни су од напора, глади и несанице. Данима одмора немамо, борбе трају дању и ноћу, покрет, борба па опет покрет и тако месецима. Хране је све мање, топи се снага бораца проређују редови партизана. Вашке које су се намножиле, посебна су наша невоља. Месецима се не перемо, рубље не мењамо, а њих је толико да нам мира не дају. Раније, др Димитрије Питовић је често организовао парења одеће у тзв. „партизанском бурету” а сада за то немамо никаквих могућности. По који обарен кромпирић, ситан и на диму осушен клип кукуруза, то је храна која нас одржава. Доктор Питовић је озбиљно забринут због тога. Борци су до те мере преморени да у колони, у ходу спавају. Догађа се, не ретко да човек заспи у строју, ницице падне у снег а да га другови не могу пробудити.

„Пустите га, само мало да одспава, поново ће бити способан да маршује — саветује доктор, нагнут минут—два над уснулим другом, кога затим буди и хита за колоном. Каже, како у човеку, „Све живо спава”, и да је и најкраћи сан прави спас за људе.

Многи су без икакве обуће, ноге су у разне крпе завили. Заледи се то тако око рањених или промрзлих стопала и дуго траје, а невоља је ако се људи некад огреју, тада им се ове крпе на ногама распаду.

Опет смо у покрету. Наша колона се пробија кроз дубоку снежину. Доктор је поред мене, прича ми о својима у Београду, верује да их фашисти прогоне, да ће их у логоре отерати. Теши се што су и они добри и напредни људи.

Маршујемо читаву ноћ. Мраз је толико стегао да стабла у шуми од студи пуцају, а звезде рекао бих да су на дохват руке. У цик зоре, колона је избила на малу планинску висораван. Доктор се диви прекрасном призору, јелкама које су се под снегом повијале. Мало даље, на ивици четинарске шуме, малена у снег утонула сеоска кућица, а димњак право навише штрчи, дими тек распаљена ватрица, буди у људима свакојака осећања.

— Види је као у бајци! каже доктор. Већ чујем како ватрица у пећи пуцкета, док се пламичак несташно игра по поду. Уздише за топлим кутком, кога одавно нема. Каже, како никада и никоме није више завидео но овом усамљенику у планини.

— Доктор на чело колоне! — преносе борци са чела. Збацио је свој одавно празан санитарски ранац на плећа и похитао да помогне другом. Лекова додуше већ одавно нема, али је у овој ситуацији и лепа људска реч веома много значила, а доктор је ових за свакога имао. Само присуство његово уливало је у људе некакву сигурност, веру у овог заиста дивног човека и великог хуманисту.

Прошло је неколико дана како не видим доктора међу нашим Подгорцима. Поново смо се сусрели на Дивчибарама после једног дугог и напорног марша. Било је то 15. фебруара 1942. године а журно је да помогне другом кога су четници час раније тешко ранили. И баш тада, када је његова помоћ човеку била најпотребнија, рафал га је покосио. Погинуо је у краткој али жестокој борби која нам је ненадано наметнута. Пао је човек, диван друг и ретко одважан партизански борац, последњи лекар у групи одреда Западне Србије, човек који је живео да би другима помагао.